

Obraćanje visokog predstavnika Valentina Inzka na "The Model United Nations" konferenciji

Vrijedi izgovorena riječ.

United World College
Mostar
28. marta 2013.

Konačni autoritet u demokraciji

Dame i gospodo,

Zahvaljujem timu "Model United Nations u Mostaru" što me je pozvao da se obratim ovom skupu. Nadam se da će današnja diskusija rezultirati konkretnim zaključcima. Ako mi dozvolite, dao bih jedan savjet, a to je da je konferencija uspješna onoliko koliko su konkretni zaključci koje donese.

I kada usvojite zaključke, morate osigurati da s njima budu upoznati oni koji kroje politiku i javnost.

Tako se dešavaju promjene!

Međunarodna koordinacija

Dozvolite mi da počnem tako što ću reći nekoliko riječi o tome kako Ujedinjene nacije i međunarodna zajednica pružaju pomoć tamo gdje je ona potrebna, uključujući Bosnu i Hercegovinu.

Moje imenovanje na funkciju visokog predstavnika je izvršio Upravni odbor Vijeća za provedbu mira, a potvrdilo ga je Vijeće sigurnosti UN-a. Dva puta godišnje podnosim izvještaj Vijeću sigurnosti o situaciji u Bosni i Hercegovini,

naglašavajući mogućnosti i opasnosti.

Vijeće za provedbu mira broji 55 vlada zemalja članica i organizacija, a Vijeće sigurnosti, kao što vam je poznato, ima pet stalnih članica i deset nestalnih članica. Sami brojevi pokazuju koji je prvi izazov za međunarodni angažman – koordinacija.

U osnovi, jedno od postignuća UN-a – i jedno od postignuća međunarodne zajednice u cjelini u Bosni i Hercegovini – uspostavljanje je kapaciteta za koordinirane aktivnosti. Postoje napetosti, postoje beskonačne rasprave, ali činjenica je da su ljudi iz različitih kultura, različitih političkih sistema, koji govore drugačijim jezikom i sa veoma različitim stepenom resursa, bili u stanju da se okupe i implementiraju koherentne politike, općenito s izvjesnim uspjehom.

Uloga OHR-a, određena Dejtonskim mirovnim sporazumom, rješavanje je ovog osnovnog izazova budući da je, između ostalog, mandat visokog predstavnika da “koordinira aktivnosti organizacija i agencija angažiranih u provedbi civilnih aspekata Mirovnog sporazuma”.

Kad se hoće, sve se može

Dejtonskim mirovnim sporazumom završen je rat koji je trajao duže od tri godine. Građani Bosne i Hercegovine – uključujući i one koji su rođeni nakon 1995. – još uvijek žive u sjeni tog rata i prioritet mora biti osiguranje da naslijeđe nepovjerenja i mržnje ne zatruje buduće generacije.

Dejton je stavio tačku na rat. Godine 1995. ogromna većina građana bila je zahvalna za to. Kritike Dejtona uvijek treba stavljati u širi kontekst. Taj sporazum obezbjeđuje mir skoro dva desetljeća.

Dejton je Bosni i Hercegovini dao izuzetno kompliciranu političku i administrativnu strukturu, čiji je cilj osigurati podjelu vlasti među konstitutivnim narodima.

A tokom godina ta struktura je pokazala da se sve može kad se hoće.

Kada je postojala volja da dejtonski ustav funkcioniра, on je funkcionirao, uglavnom.

U prvim nekoliko godina 21. stoljeća, usljed efikasних ekonomskih i političkih reformi, ekonomija Bosne i Hercegovine imala je najbrži rast u jugoistočnoj Evropi. Promišljena politika donijela je opipljive rezultate – više radnih mjesta, viši životni standard.

Takav napredak bio je moguć jer su politički lideri proširili horizonte mimo puke priče o interesima konstitutivnih naroda. Susjedne zemlje počele su odbacivati zastarjeli način razmišljanja i prihvatati evroatlantsku budućnost. Kada su bh. lideri počeli pratiti taj trend, međunarodna zajednica ih je podržala s entuzijazmom.

Međutim, nakon što je napravila dva koraka naprijed, napravljen je korak unazad. Ponovo se javila politika iz prošlosti, a napredak je stavljen na čekanje.

Naučili smo – i ta lekcija je bila bolna – da, iako dejtonski sistem funkcioniра sasvim dobro kada se primjenjuje konstruktivno i u saradnji, on funkcioniра jako loše kada se primjenjuje destruktivno i uz konfrontacije.

A kada sistem funkcioniра loše, ljudi trpe posljedice.

I tako smo u posljednjih nekoliko godina bili svjedoci pada novih prilika za zaposlenje kao i porasta siromaštva, te pada stranih investicija i porasta broja mladih koji žele da emigriraju.

U obje ove faze – i u fazi pozitivnog rasta i u fazi deprimirajućeg pada – na snazi je bio isti ustav. Ono što se promijenilo bio je dominantni stav među bh. političarima.

Odgovor na nepostizanje napretka

S promjenom političkog okruženja, međunarodna zajednica je promijenila svoju strategiju.

U prvim godinama nakon rata, kada je najveći dio međunarodnih napora bio usmjeren na nadziranje pravovremene implementacije osnovnih aspekata Mirovnog sporazuma, kao što su okončanje angažmana lokalnih vojnih snaga, povratak izbjeglica, sloboda kretanja i slično, međunarodna zajednica je prihvatila direktan pristup. OHR je intervenirao svakodnevno kako bi rješavao sporove i osigurao okruženje u kojem se lokalni politički sistem može konsolidirati.

Kada su riješena najhitnija poslijeratna vojna pitanja i kada je okončan veliki dio programa rekonstrukcije infrastrukture, pažnja je usmjerena na osiguranje potpunog funkcioniranja i samoodrživosti domaćih političkih i administrativnih struktura.

U ovoj fazi, bosanskohercegovačke političke stranke, uključujući i stranke koje su trenutno na vlasti, međusobno su sarađivale kako bi osigurale funkcioniranje nezavisne Centralne banke koja je omogućila Bosni i Hercegovini da ima jednu od najstabilnijih moneta u jugoistočnoj Evropi, uspostavile Oružane snage BiH čije su jedinice sada u mirovnim misijama u svijetu i uvele najmoderniji sistem indirektnog oporezivanja.

Ovo su samo tri velika uspjeha iz tog perioda.

Kada je uspostavljen ovaj obrazac na osnovu kojeg su postizani uspjesi, međunarodna zajednica je počela prenositi nadležnost na bosanskohercegovačke vlasti.

Rezultati ovog prenosa nadležnosti nisu uvijek bili pozitivni. Političke razmirice pogoršale su ekonomsku krizu, a to je prouzročilo povećanje stope kriminala i korupcije.

Međunarodna zajednica pokušavala je pronaći način za rješavanje problema vezanih za nepostizanje napretka.

Na primjer, Ured specijalnog predstavnika EU odvojen je od Ureda visokog predstavnika, a skoro sva energija međunarodne zajednice uložena je u intenziviranje prisustva Evropske unije u BiH.

No, još uvijek nema kontinuiranog napretka.

Na sceni smo imali hroničnu nemogućnost ili nespremnost domaćih vlasti da počnu s implementacijom obimnog plana reformi koje je potrebno provesti prije nego što zemlja može postati članica Evropske unije.

Neki tvrde da je za takvu situaciju u potpunosti kriv sistem. Sa svim sigurnosnim mehanizmima koji su ugrađeni u dejtonsku strukturu vlasti, nemoguće je osigurati saglasnost oko bilo kojeg političkog pitanja, a posebno osigurati njegovu implementaciju.

Iako je tačno da dejtonska struktura vlasti pruža brojne mogućnosti blokade za one koji ne žele da sistem funkcioniра, bio je jedan period, kao što sam to ranije spomenuo, u kojem su bosanskohercegovački lideri postizali napredak u okviru dejtonskog sistema.

Dakle, naravno da u sistemu postoje problemi i da bi za četiri miliona ljudi u ovoj zemlji bilo bolje da se ti problemi rješavaju, ali suštinski problem nije u Dejtonu nego u političkim liderima koji ne žele da omoguće funkcioniranje tog sistema.

Rješavanje problema nefunkcionalnih vlasti

Tokom proteklih mjeseci građani su izašli na ulice kako bi izrazili svoje nezadovoljstvo zbog neefikasnosti vlasti i zbog korupcije.

Građani iz svih sfera života i u svim dijelovima zemlje zahtijevaju transparentne i manje rastrošne vlasti i veća ulaganja u zapošljavanje, obrazovanje i javne službe.

Građani ne traže novi ustav.

Građani traže da njihovi lideri rade posao za koji su ih izabrali.

Oni ne zahtijevaju zaštitu za konstitutivne narode.

Oni zahtijevaju bolje stanje za sve građane.

Građani uzimaju u svoje ruke posao popravke nefunkcionalne vlasti.

Tamo gdje političari nisu izvršavali dužnosti koje su im date, građani su popunili prazninu.

Tamo gdje stranački predstavnici nisu preuzeli odgovornost za budućnost ove zemlje – ušli su građani da s punim pravom uzmu stvari u svoje ruke.

Ovo je dugo očekivani razvoj događaja koji bi mogao pomoći da se izađe iz zastoja koji blokira napredak već skoro dva izborna ciklusa.

Konačni demokratski autoritet

Ponekad me pitaju zašto ne koristim ovlasti koje su date mom uredu za smjenu političara koji opstruiraju vršenje vlasti i donošenje zakona koji će pokrenuti ekonomiju i početi obuzdavati kriminal i korupciju.

Moj odgovor je da već postoje institucije BiH koje mogu i koje moraju to da urade. Moj ured svakodnevno sarađuje s partnerima iz BiH da se pruži podrška ključnim institucijama i privole politički predstavnici da učine to isto.

Ja vjerujem da će taj posao biti mnogo efikasniji ako ga podrže i sami građani. Zato sam toliko ohrabren novom odlučnošću naroda Bosne i Hercegovine.

Već previše dugo njihovi lideri im pružaju loše usluge. Nema razloga da to trpe u tišini.

Pritisak naroda je već doveo do nekih malih promjena, a plenumi koji su organizirani u raznim gradovima postavili su nove standarde za konstruktivan i transparentan politički diskurs.

Vjerujem da se od sada pa do izbora još toga može uraditi – a u oktobru, naravno, ljudi će još jednom imati priliku da upotrijebe svoj konačni autoritet u demokratskom društvu.

Ljudi zahtijevaju da njihovi lideri učine nesavršen sistem funkcionalnim. Taj sistem je bio funkcionalan u prošlosti i može biti funkcionalan ponovo. Nema sumnje da se sistem može unaprijediti putem ustavnih izmjena – ali u međuvremenu, on se mora učiniti funkcionalnim.

Previše je ljudi bez posla, previše je beskućnika, previše je onih koji ne znaju kako prehraniti svoje porodice ili gdje će naći novac da plate režije – a ova užasna situacija može se početi rješavati brzo ako političari budu slušali narod. Još ima vremena od sada do oktobra da se donesu zakoni koji će pomoći da se pokrene ekonomija ove zemlje. Još ima vremena da se pruži efikasna podrška institucijama koje su osnovane za borbu protiv kriminala i korupcije.

Nova odlučnost građanskog društva daje nam razloga da se nadamo da politički lideri neće još dugo ignorirati zahtjeve vlastitih birača.

A sada bih rado dao riječ drugima da čujemo i druga mišljenja.